

Eurostato duomenimis, 2021 metais Lietuvoje tik 11 proc. 16-74 metų amžiaus asmenų tikrino naujienų portaluose ar socialiniuose tinkluose perskaitytą informaciją. Pasak Lietuvoje veikiančios dirbtinio intelekto taikyme ir kibernetiniame saugume besispecializuojančios informacinių technologijų įmonės UAB „Acrux cyber service“ direktoriaus Jokūbo Drazdo, tokie prasti rezultatai yra išpėjimas, kad Lietuvos visuomenė yra pažeidžiamesnė, labiau linkusi tikėti netikromis naujienomis, kurios dažnai yra platinamos specialiai, siekiant supriešinti, suklaidinti ar sukelti abejones.

„Lietuviai abejotiną informaciją tikrina dvigubai rečiau nei vidutinis europietis ir tai kelia susirūpinimą. Dažnai žmonės, pamatę sudominusią informaciją socialiniuose tinkluose, internetinėse svetainėse, patys to nesuprasdami ir nepatikrinę, ar ji yra patikima, ima dalintis melagingu turiniu, kuris yra suklaidantis. Tai gali būti įvairūs melagingi straipsniai, nuotraukos, suklaidinti vaizdo įrašai, „memai“, – sako Jokūbas Drazdas.

Melagienoms skleisti pasitelkiami „troliai“ ir „botai“

Kibernetinio saugumo specialistas taip pat pastebi, kad, naudojantis žmonių patiklumu, netikrų naujienų sklaidai pasitelkiamos ir automatizuotos sistemos, vadinamieji „botai“ ar pusiau automatizuoti – „troliai“.

„Tokiomis ypač jautriomis temomis, kaip politiniai įvykiai, vakcinacija, melagingai informacijai skleisti pasitelkiamos automatizuotos sistemos – „botai“, pusiau automatizuoti „troliai“, kai paslėpus tikrąjį veidą, imituojant realius žmones, viliamasi į diskusijas, dalinamasi melagienomis. Dažnas žmogus iš pirmo žvilgsnio net neįtaria, kad socialiniuose tinkluose pasidalina neegzistuojančio asmens platinama informacija, diskutuoja su „botu“ ar „troliu“, – teigia Jokūbas Drazdas.

Dirbtinio intelekto sistemos, kuriamos lietuvių, jau geba aptikti melagienas skleidžiančius komentatorius

Pasak UAB „Acrux cyber service“ vadovo, „botų“ ir „trolių“ platinamą turinį iš pirmo žvilgsnio eiliniam interneto vartotojui pastabėti nėra lengva, tačiau automatizuotus ar pusiau automatizuotus melagių skleidėjus lengvai atpažįsta specialiai tai daryti apmokytos dirbtinio intelekto sistemos.

„Neuroniniai tinklai, analizuojantys didelius žinučių, komentarų kiekius, leidžia apibrėžti

unikalias žmonių kalbos savybes. „Botas“ ar „trolis“, kuris publikuoja tekstus įvairiose svetainėse anonimiškai arba po skirtingais vardais, tai daro pagal tą patį algoritmą. Net jei „botas“ yra išmokytas imituoti natūralią žmogaus kalbą, gali reaguoti į komentarus, atsižvelgiant į kontekstą, jo stilius yra vienodas ir atpažįstamas dirbtinio intelekto sistemoms. Šiek tiek sunkiau yra aptikti „trolių fabrikus“, kai daugybė paskyrų pagal vieną siužetą skelbia komentarus ar įrašus. Jie nustatomi pagal tai, kad šios paskyros socialiniuose tinkluose sukuria paprastam žmogui neįprastai didelį publikacijų kiekį, taip pat dažnai „dirba“ komandose. Mūsų specialiai apmokytos dirbtinio intelekto sistemos, naudojančios modernius natūralios kalbos apdorojimo algoritmus, kurių pagrindas – gilieji neuroniniai tinklai, gebantys mokytis, jau dabar gali išanalizuoti skaitmeninę erdvę ir aptikti netikrus, melagienas skleidžiančius komentatorius“, – sako Jokūbas Drazdas.

Dirbtinis intelektas - ir kovai su skaitmeninėje erdvėje vykstančiais pažeidimais

Jokūbas Drazdas mano, kad plačios dirbtinio intelekto, gebančio analizuoti kalbą, galimybės, gali ne tik padėti kovoti su internetinėje erdvėje sklindančia propaganda, dezinformacija, bet ir neapykantos kurstymu.

„Dirbtinio intelekto sistemos, naudojančios specialius algoritmus, leidžia nustatyti piktybiškus tikrovės iškraipymus, kaip, pavyzdžiui, „botų“ ir „trolių“ skleidžiamos melagienos apie vakcinas, ir užkirsti kelią jų sklaidai. Taip pat panašiu principu veikiantys algoritmai gali atpažinti žmones, kurie socialiniuose tinkluose kursto nesantaiką, įvairaus pobūdžio neapykantą. Tai gali būti darbo palengvinimas institucijoms, kurios prižiūri skaitmeninę erdvę ir joje vykstančius pažeidimus“, – teigia informacinių technologijų įmonės vadovas.

Kiekvienas gali lengvai patikrinti, ar skleidžiama informacija nėra melagiena

Paklaustas apie tai, kaip žmonės patys gali suprasti, ar informacija internete yra patikima, o ne melagiena, Jokūbas Drazdas siūlo ją įvertinti pagal keturis aspektus.

1. Šaltinio patikimumas. Ar duomenis pateikia oficialios, patikimos institucijos, kaip pavyzdžiui, Pasaulio sveikatos organizacija, ar minimos visai nežinomos ir abejotinos organizacijos.
2. Informacijos sklaida. Ar šia informacija dalinasi patikimos, oficialios užsienio („Reuters“, BBC, CNN ir pan.) ir Lietuvos žiniasklaidos priemonės. Jei informacija platinama neaiškiose svetainėse, tai gali būti vienas iš melagienos požymių.
3. Informacijos patikrinamumas. Ar straipsnyje minimą informaciją, statistinius duomenis, faktus galima patikrinti ir ar jie atspindi oficialiuose šaltiniuose,

patikimose mokslinėse duomenų bazėse, statistikos duomenų bazėse.

4. Informaciją skleidžiančio asmens patikimumas. Ar informaciją skleidžia ne „botas“ ar „trolis“? Jus galima atpažinti pagal socialinių tinklų paskyrą, kuri gali būti sukurta visai neseniai, profilyje naudojamą netikrą vardą ir nuotrauką, naujienų srautą, kurį sudaro straipsniai, video, nuotraukos iš nepatikimų šaltinių, dažniausiai skandalingomis, šokiruojančiomis antraštėmis ar turiniu.

